

Kapitel 2

GRAMMATIK

I det här kapitlet introduceras flera centrala begrepp i latinsk grammatik. Det är därför viktigt att läsa grammatikavsnitten noga och gärna flera gånger. I fokus står framförallt substantiv, verb och adjektiv. Även konjunktioner och adverb behandlas kortfattat.

Läs s. 20-25, 28 samt G1 (s. 219) om ordklasser och G2 (s. 220) samt separat dokument om satsdelar (i studiehandedningen).

Att kunna:

- Ordklasserna substantiv, adjektiv, verb, konjunktioner och adverb (se även G1)
- Grundläggande begrepp som har att göra med med latinska substantiv, adjektiv, verb: numerus, kasus, genus, stam, deklination, konjugation
- Kasus nominativ
- Satsdelarna subjekt, subjektiv predikatsfyllnad och predikatsverb (se G2 och separat dokument)
- 1, 2 och 3 deklinationens substantiv och adjektiv i nominativ singular och plural
- 1, 2, 3 och 4 konjugationens verb i presens och infinitiv
- Det oregelbundna verbet *sum*, 'är', i presens och infinitiv
- Substantivens, adjektivens och verbens uppslagsform i lexikon och ordlistor

Satslösning och satsdelar

För att riktigt kunna sätta sig in och förstå den latinska grammatiken är goda kunskaper i satslösning helt avgörande. Satslösning innebär att man analyserar de olika delarna av en sats, de så kallade satsdelarna, för att ta reda på vilken funktion de har i satsen. Läs om satsdelar i dokumentet med samma namn. Fokus i det här kapitlet ligger på predikatsverb, subjekt och subjektiv predikatsfyllnad.

Genus

Genus betyder kön och avser i första hand substantiv. Grundläggande begrepp är maskulinum, femininum och neutrum. I svenskan finns även reale (realgenus eller utrum). Maskulinum och femininum har i svenskan nästan helt ersatts av reale. Maskulina ord kan ersättas med pronomenet *han*, feminina med *hon*, neutrala med *det*. De ord som har realgenus kan ersättas med pronomenet *den*.

Kasus

Även svenskan hade ursprungligen flera kasus. Av dem återstår endast genitiven av substantiv där ändelsen är *-s*, till exempel *elevens*, *kvinnans*, *husens*. Samma förhållande gäller även i engelskan. De former som inte är genitiv brukar kallas grundkasus eller huvudform.

Rester av gamla kasusändelser finns fortfarande i svenskan i uttryck som *gammal i gårde*, *gå man ur huse*, *i vår ägo*, *i så måtto*.

Deklinationer

Substantiv i svenskan delas också in i deklinationer. Indelningsgrunden är pluraländelserna:

-or (*gata – gator*); *-ar* (*båt – båtar*); *-er* (*röst – röster*), *-r* (*sko – skor*); *-n* (*äpple – äpplen*); *ingen ändelse* (*hus – hus*).

Konjugationer

Verb i svenskan delas in i två huvudgrupper efter det sätt på vilket imperfekt (preteritum) bildas: svaga och starka verb. **Svaga verb** bildar imperfekt med en ändelse, oftast *-de*: *spelade, kallade, böjde*. **Starka verb** bildar imperfekt utan ändelse men oftast genom förändring av stammens vokal: *gav, bet, gick* (av *ge, bita, gå*).

Latinet har varken svaga eller starka verb. Indelningen i (fyra) konjugationer baseras i stället på stammens slutbokstav: *-a, -e, konsonant, -i* (*voca-, mone- reg-, audi-*). Verb som hör till någon av dessa konjugationer kallas **regelbundna**. De fåtal verb som inte hör till någon av konjugationerna kallas **oregelbundna**. Det vanligaste är *sum* 'är' (se s. 24).

Adjektiv

I svenskan böjs de flesta adjektiven efter huvudordets genus och har också en särskild ändelse i plural: *en rund skiva, ett runt bord, runda skivor/bord*.

FRÅGOR

1. Latinska substantiv:

a) Vad är stammen i följande substantiv?

mens-a, ae 1f bord

corpus, corpor-is 3n kropp

b) Vilken form anges omedelbart efter substantivets uppslagsform, till exempel *ae* respektive *corpor-is* i exemplen ovan? Hur ska ändelsen *ae* utläsas?

2. Latinska verb:

a) I vilken person i första konjugationen i presens har stammens *-a* fallit bort?

b) I tredje och fjärde konjugationen används i presens så kallade bindevokaler. Vilka är de och i vilka personer förekommer de? Förekommer bindevokal i någon infinitiv?

Svar

1 a) *mens-* och *corpor-*

b) Genitiv singular. Ändelsen *-ae* ska utläsas *mensae* (*-ae* är alltså genitivändelsen som läggs till stammen *mens-*)

2 a) 1:a person singular (t ex *voc-o*)

b) Bindevokalerna i presens är *-i-* och *-u-*. I tredje konjugationen förekommer bindevokaler i alla personer utom 1:a p sing. I fjärde konjugationen förekommer bindevokal endast i 3 p plur. Bindevokal (*-e-*) förekommer även i infinitiven i 3:e konjugationen, t ex *reg-e-re* 'att styra'.

ÖVNINGAR

Gör övningarna på s. 25-26, 29 och därefter extraövningarna nedan.

1 Substantiv: 1, 2 och 3 dekl, stammar samt nominativ sing och plur (G3:1; 4:1)

Identifiera stammarna i substantiven nedan och skriv därefter orden i nom plur.

Vad betyder orden? Ta hjälp av ordlistan på s. 279ff i läroboken.

nom sing	stam	nom plur
1. vinum	.....	.....
2. nox	.....	.....
3. flumen	.....	.....
4. campus	.....	.....
5. stella	.....	.....
6. opus	.....	.....
7. discipulus	.....	.....
8. desiderium	.....	.....
9. mulier	.....	.....
10. vita	.....	.....

2 Verb: presensstammar (G22:1)

Identifiera presensstammarna i följande verb. Konjugationerna anges inom parentes.

Vad betyder verben? Se ordlistan i läroboken (s. 279ff).

	stam		stam
1. aperio (4)	.....	5. mitto (3)	.....
2. rideo (2)	.....	6. amo (1)	.....
3. laudo (1)	.....	7. finio (4)	.....
4. dico (3)	.....	8. respondeo (2)	.....

3 Verb: presens, alla personer (G25:1)

Gör singular till plural och tvärtom. Verben är:

labōro (1) 'arbeta'; *video* (2) 'se'; *scribo* (3) 'skriva'; *dormio* (4) 'sova'

A	B	C	D
1. labōrant	1. vidētis	1. scribit	1. dormītis
2. labōras	2. video	2. scribis	2. dormio
3. laborāmus	3. videt	3. scribimus	3. dormītis
4. laborātis	4. vident	4. scribitis	4. dormit

4 Verb: presens av *sum* 'är' (G30:1)Översätt de fetstilta orden med rätt presensform av *sum*.

1. Var är du ?	5. Varför är ni trötta?
2. Jag är här.	6. Vi är alltid glada.
3. Var är eleverna?	7. Mamma är i trädgården.
4. De är i skolan.	8. Hon är i trädgården.

5 Adjektiv som attribut: nominativ sing och plur (G6:1; 7:1) Fyll i rätt ändelser på adjektiven, nom sing eller plur. Utgå från de svenska översättningarna i högerspalten. De adjektiv som förekommer står i sin uppslagsform (nom sing mask) i mitten-spalten. Substantiven är *templum, vita, terra, miles, flumen, puella*.

1. <i>templum magn....</i>	<i>magnus</i>	stora tempel
2. <i>vitae brev....</i>	<i>brevis</i>	korta liv
3. <i>terrae parv....</i>	<i>parvus</i>	små länder
4. <i>miles laet....</i>	<i>laetus</i>	en glad soldat
5. <i>flumina brev....</i>	<i>brevis</i>	korta floder
6. <i>terra magn....</i>	<i>magnus</i>	ett stort land
7. <i>flumen long....</i>	<i>longus</i>	en lång flod
8. <i>puella fort....</i>	<i>fortis</i>	en tapper flicka
9. <i>militis laet....</i>	<i>laetus</i>	glada soldater
10. <i>flumen brev....</i>	<i>brevis</i>	en kort flod

6 Adjektiv som predikatsfylld: nominativ sing och plur (G6:1; 7:1)

Fyll i rätt ändelser på adjektiven. Både adjektiven och substantiven är desamma som i övn. 5.

1. <i>Templum magn.... est.</i>	Templet är stort.
2. <i>Vita brev.... est.</i>	Livet är kort.
3. <i>Terra parv.... est.</i>	Landet är litet.
4. <i>Militis laet.... sunt.</i>	Soldaterna är glada.
5. <i>Flumen brev.... est.</i>	Floden är kort.
6. <i>Terrae magn.... sunt.</i>	Länderna är stora.
7. <i>Flumina long.... sunt.</i>	Floderna är långa.
8. <i>Puellae fort.... sunt.</i>	Flickorna är tappar.
9. <i>Miles laet.... est.</i>	Soldaten är glad.
10. <i>Flumina brev.... sunt.</i>	Floderna är korta.

FACIT TILL EXTRAÖVNINGARNA

1

stam	nom plur	stam	nom plur
1. vin-	vina	6. oper-	opera
2. noct-	noctes	7. discipul-	discipuli
3. flumin-	flumina	8. desider-	desideria
4. camp-	campi	9. mulier-	mulieres
5. stell-	stellae	10. vit-	vitae

2 1. aperi- 2. ride- 3. lauda- 4. dic- 5. mitt- 6. ama- 7. fini- 8. responde-

3 A) 1. laborat 2. laboratis 3. laboro 4. laboras

B) 1. vides 2. videmus 3. vident 4. videt

C) 1. scribunt 2. scribitis 3. scribo 4. scribis

D) 1. dormis 2. dormimus 3. dormis 4. dormiunt

4 1. es 2. sum 3. sunt 4. sunt 5. estis 6. sumus 7. est 8. est

5 1. -a 2. -es 3. -ae 4. -us 5. -ia 6. -a 7. -um 8. -is 9. -i 10. -e

6 1. -um 2. -is 3. -a 4. -i 5. -e 6. -ae 7. -a 8. -es 9. -us 10. -ia